

Bisera Sofović¹

Povezanost interpersonalne orijentacije, iskustva i motivacije studenata za stanovanje u studentskom domu

Sažetak: Jedan od indikatora psihološke prilagodbe adolescenata je interpersonalna orijentacija (stavovi prema generaliziranim drugima). Rad se bavi interpersonalnom orijentacijom studenata koji se suočavaju s posebnim izazovom tokom studiranja – stanovanjem u studentskom domu. Cilj istraživanja bio je ispitati povezanost interpersonalne orijentacije studenata, njihovog ranijeg iskustva u kolektivnom vršnjačkom stanovanju i njihove motivacije za stanovanje u studentskom domu. Skala interpersonalne orijentacije (Bezinović 2002) primijenjena je na 221 studentu, u dobi od 18 do 28 godina, koji su na studij u Sarajevo došli iz drugih gradova i stanovali u jednom od studentskih domova u okviru Studentskog centra i Fondacije za unapređenje obrazovanja i kulture „Izvor nade”. Za ispitivanje iskustva stanovanja u kolektivnom smještaju i motivacije za stanovanje u domu u upitnik su uključene dvije čestice. Rezultati govore da postoji statistički značajna povezanost interpersonalne orijentacije studenata i njihovog ranijeg iskustva u kolektivnom vršnjačkom stanovanju, te njihove motivacije za stanovanje u studentskom domu. Studenti sa razvijenom pozitivnom (filantropskom) orijentacijom izvještavaju o pretežno ugodnom iskustvu, dok studenti sa razvijenom negativnom (mizantropskom) orijentacijom izvještaju o pretežno neugodnom iskustvu tokom stanovanja u vršnjačkom kolektivnom smještaju. Potvrđeno je i da najvišu filantropsku, a najnižu mizantropsku orijentaciju imaju studenti koji kao razlog za stanovanje u domu navode to što im odgovara život sa grupom vršnjaka. Najnižu filantropsku, a najvišu mizantropsku orijentaciju imaju studenti koji nisu imali mogućnost izbora oblika stanovanja.

Ključne riječi: interpersonalna orijentacija, prilagodba na studij, studentski dom, studenti.

¹ Bisera Sofović, magistar psihologije, Javna ustanova Kantona Sarajevo Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta u Sarajevu; e-mail: bisera.sofovic@gmail.com

Uvod

Kasna adolescencija je period psihofizičkog razvoja koji predstavlja prelazak u odraslu dob, a životni prelazi često su stresni za mnoge osobe iako predstavljaju normativne događaje i potiču procese razvoja, prilagođavanja i promjena ličnosti (Lacković-Grgin i Sorić 1997, prema Živčić-Bećirević, Smojver-Ažić, Kukić i Jasprica 2007). Bez obzira na zajedničke karakteristike i procese, Odak (2008) ističe da su mladi u ovoj dobi dosta nehomogena grupa. Pored dobi i spola, diferencira ih stepen obrazovanja, socio-ekonomski i profesionalni status, rezidencijalni status i regionalna pripadnost, *a sva navedena obilježja povezana su s nejednakim pristupom resursima i nejednakim šansama mladih, naročito u obrazovanju i zapošljavanju* (Odak 2008: 208). Kao razmjerno homogena podskupina mladih po nizu socijalnih obilježja izdvajaju se studenti (Odak 2008, Čop 2016). Oni se suočavaju s određenim akademskim, ali i socio-emocionalnim izazovima koji se ne postavljaju pred mlade ljude koji se nisu odlučili za visoko obrazovanje. Od karakteristika ličnosti, iskustava i socijalne podrške značajno zavisi kako će teći adaptacija na studij i sa studijem povezane zahtjeve.

Dosadašnje spoznaje o specifičnostima psihološke prilagodbe studenata

Studenti su prepoznati kao socio-ekonomski privilegirani pojedinci, pretežno višeg socijalnog porijekla i liberalnijih stavova, većinom bivši gimnazijalci, a svi uključeni u tercijarni nivo obrazovanja, te se od njih *trajno postavljaju najveća društvena očekivanja* (Odak 2008: 208). Pored toga što se uče nositi sa akademskim zahtjevima na visokoškolskim ustanovama, studenti se suočavaju i s drugim izazovima kao što su usklađivanje aktivnosti na akademskom i ličnom planu, stvaranje stabilnijih partnerskih veza, upravljanje finansijama i sl. Jedan od izazova za određeni broj studenata je i promjena mjesta stanovanja, odvajanje od porodice i dotadašnje socijalne sredine. Živčić-Bećirević et al. (2007: 123) ističu kako *istraživanja pokazuju da, što su veće razlike između okoline iz koje student dolazi i okoline u koju je došao, to će prilagodba biti teža*. Neki od studenata po prvi put odlaze od kuće i razdvajaju se od roditelja na duži vremenski period. Od njih se očekuje da postanu samostalni u gotovo svim aspektima života iako do

tada nisu razvili potrebne životne vještine (Bandura 1997, prema Živčić-Bećirević et al. 2007). Jedan od mogućih oblika stanovanja za studente koji radi studija mijenjaju mjesto boravka je stanovanje u studentskim domovima. Iako neki od njih već od ranije imaju iskustvo kolektivnog stanovanja sa vršnjacima u đačkim domovima, internatima ili ustanovama socijalne zaštite, za većinu je stanovanje u studentskom domu prvi takav oblik stanovanja, što njihovo iskustvo studiranja čini još zahtjevnijim (Taylor, Peplau i Sears 2000, prema Živčić-Bećirević et al. 2007). Ipak, istraživanja pokazuju da kolektivno stanovanje obično znači i bolju socijalnu prilagodbu, naročito kada su studenti uključeni u različite aktivnosti u domu (Baker 2004, prema Živčić-Bećirević et al. 2007).

Interpersonalne orijentacije kao indikator psihološke prilagodbe

Jedan od indikatora psihološke prilagodbe adolescenata općenito, pa tako i studenata, je *interpersonalna orijentacija* (Efendić-Spahić i Čorluka Čerkez 2014). Ovaj pojam se odnosi na stavove osobe prema generaliziranim drugima (Bezinović 2002, Forko i Lotar 2012, Živković i Koćalo 2013) i potječe od interpersonalne teorije koju je Harry Stuck Sullivan razvio 1953. godine nastojeći da promijeni fokus u psihijatriji s intrapsihičkog na interpsihičko polje (Mascialino 2008). Teorija govori da čovjek ima fiziološke i interpersonalne potrebe (Raghuveer 2011), te da su za razvoj pojedinca od izuzetnog značaja interpersonalni odnosi, počevši od najranijih godina života. Prema Sullivanu, najznačajniji procesi učenja se odvijaju kroz odnos s primarnim skrbnikom, što je najčešće majka (Bazerman 2001), ali i sa drugim značajnim osobama (Bezinović 2002). Na osnovu iskustava u tim značajnim interpersonalnim odnosima, dijete formira temeljnu sliku o sebi i o sebi u odnosu na druge ljude (Safran 1984, Gold i Bacigalupe 1998, Bazerman 2001, Pastor 2004, Živković i Koćalo 2013). Koncept interpersonalne orijentacije dalje je razvila Karen Horney govoreći o *kretanju ka ljudima*, *kretanju od ljudi* i *kretanju protiv ljudi* (Horney 1945, prema Pavićević i Stojiljković 2016, Bezinović 2002, Živković i Koćalo 2013). Ove tendencije nastaju kao rezultat međusobnog grupisanja deset *neurotičnih potreba* koje je opisala Horney (1950, prema Gudan 2008, Schultz i Schultz 2013), a koje nastaju kao pokušaj da se zadobije osjećaj sigurnosti i izbjegne *bazična strepnja*. Tako dijete, nastojeći da se izbori sa osjećajem bespomoćnosti, izdvojenosti i odbačenosti (Horney 1937,

prema Pavićević i Stojiljković 2016) nesvjesno razvija različite oblike ponašanja koje Horney grupiše u navedene tri grupe. Kada je osjećaj bespomoćnosti dominantan element djetetove bazične strepnje, razvija se tendencija *kretanja ka ljudima* koja podrazumijeva želju za naklonošću i potvrđivanjem, submisivnost i povlađivanje autoritetu. Kada je odbačenost odn. neprijateljstvo dominantan element bazične strepnje, razvija se *kretanje protiv ljudi* i znači nepovjerenje, želju za moći i iskorištavanjem drugih. *Kretanje od ljudi* koje donosi samodovoljnost, nezavisnost i držanje po strani, razvija se kada je dominantan element izolacija odn. izdvojenost. Horney (1966, prema Pavićević i Stojiljković 2016, Schultz i Schultz 2013) smatra da kada jedna od navedene tri tendencije izrazito dominira ili postoji izražen konflikt - nekompatibilnost između tendencija u ponašanju osobe, tada se kod osobe razvija neuroza.

Cilj istraživanja i hipoteze

U kontekstu svega do sada navedenog, cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost interpersonalne orijentacije studenata, njihovog ranijeg iskustva u kolektivnom vršnjačkom stanovanju (studentskom/đačkom domu ili internatu) i njihove motivacije za stanovanje u studentskom domu. Pretpostavilo se da će studenti s pozitivnom (filantropskom) orijentacijom izvještavati o pretežno ugodnom iskustvu dok će studenti s negativnom (mizantropskom) orijentacijom izvještavati o pretežno neugodnom iskustvu tokom stanovanja u kolektivnom smještaju. Također, pretpostavilo se da će studenti s razvijenijom filantropskom orijentacijom češće navoditi zadovoljstvo životom sa grupom vršnjaka kao osnovni motiv za odluku o stanovanju u studentskom domu dok će studenti s razvijenijom mizantropskom orijentacijom češće navoditi druge motive (praktičnost, ekonomičnost, počinovanje odluci roditelja).

Metod

Uzorak

U istraživanju je učestvovala 221 osoba i to 118 studentica (53 %) i 103 studenta (47 %) koji su tokom akademske 2017/2018. godine stanovali u jednom od studentskih domova u Sarajevu i to u okviru Studentskog centra i Fondacije za unapređenje obrazovanja i kulture „Izvor nade”. Učesnici su bili u dobi od 18 do 28 godina, a njihova prosječna dob je 20 godina. Osim jednog studenta iz Republike Srbije, svi učesnici su bili iz Bosne i Hercegovine. Najviše njih studiralo je tehničke nauke (80, odn. 36 %), zatim biomedicinske (70, odn. 32 %) i društvene nauke (49, odn. 22 %). U uzorku su najmanje bili zastupljeni studenti jezika, umjetnosti, teologije i sporta (ukupno 22, odn. 10 %).

Instrument

Za ispitivanje interpersonalne orijentacije korištena je Skala interpersonalne orijentacije (Bezinović 2002) koja mjeri stavove prema generaliziranim drugima poštujući teorijske postavke Sullivana i Horney. Zadatak učesnika je da označe stepen slaganja sa svakom od 29 tvrdnji na skali od 0 (uopće se ne slažem) do 4 (u potpunosti se slažem). Ukupni rezultat formira se kao jednostavna linearna kombinacija označenih brojeva po odgovarajućim subskalama. Skala se sastoji od dva generalna faktora - pozitivne (filantropske) orijentacije i negativne (mizantropske) orijentacije. Filantropska orijentacija, odnosno doživljavanje ljudske prirode kao dobre, podrazumijeva samilost i ljubav prema bližnjem i čovječanstvu, te stav vedrine i optimizma (Živković i Kočalo 2013) obuhvata kao subfaktore potrebu za ljudima (8 čestica) i prijateljstvo (8 čestica). Mizantropska orijentacija, koja podrazumijeva netrpeljivost i mržnju prema ljudima, odnosno negativno moralno vrednovanje ljudi (Živković i Kočalo 2013) obuhvata nepovjerenje (7 čestica) i socijalnu izolaciju (6 čestica) kao subfaktore. Shodno teorijskoj osnovi, potreba za ljudima i prijateljstvo ukazuju na orijentaciju *ka ljudima*, nepovjerenje na orijentaciju *protiv ljudi*, a socijalna izolacija na orijentaciju *od ljudi* (Bezinović 2002, Pavićević i Stojiljković 2016). Bezinović (2002) navodi da su Cronbach koeficijenti pouzdanosti .85 za subskalu potreba za ljudima, .82 za prijateljstvo, .81 za nepovjerenje i .79 za socijalnu izolaciju.

Za ispitivanje ranijeg iskustva stanovanja u kolektivnom smještaju, u upitnik je uključena čestica koja od učesnika traži da odaberu jednu od tri ponuđene tvrdnje koja se odnosi na njih. Za ispitivanje motivacije za stanovanje u studentskom domu, u upitnik je uključena čestica koja od učesnika traži da odaberu jednu od ponuđenih tvrdnji koja najbolje objašnjava njihovu odluku o stanovanju u studentskom domu. Tvrdnje su konstruisane na osnovu intervjua sa 1601 studentom koji su se tokom 2015. i 2016. godine javljali u Javnu ustanovu Kantona Sarajevo Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta u Sarajevu radi dobivanja ljekarskog uvjerenja za stanovanje u studentskom domu.

Rezultati

Većina studenata koji su učestvovali u istraživanju (153, odn. 69 %) navela je da već imaju iskustvo stanovanja u kolektivnom smještaju (internatu, đlačkom ili studentskom domu) i da je ono za njih do tada bilo uglavnom pozitivno. Jedan dio studenata (64, odn. 29 %) nikada nije stanovao u kolektivnom smještaju. Nekoliko studenata (4, odn. 2 %) navelo je da je njihovo iskustvo stanovanja u kolektivnom smještaju uglavnom loše.

Kada su u pitanju razlozi zbog kojih se studenti odlučuju za stanovanje u studentskom domu, najveći broj njih (99, odn. 45 %) navodi da im odgovara što se ne moraju brinuti o ishrani i drugim praktičnim životnim stvarima, kao i to što je ovakav oblik stanovanja finansijski najpovoljniji (71, odn. 32 %). Jedan broj njih (46, odn. 21 %) kao razlog označava to što im odgovara život sa grupom vršnjaka. Troje studenata (1 %) izjasnilo se da im nije bila ponuđena mogućnost izbora oblika stanovanja već su odluku o tome donijeli njihovi roditelji/staratelji. Dvoje studenata navelo je druge specifične razloge za odabir studentskog doma i to jer je dom u blizini fakulteta, te to što stariji brat već stanuje u domu.

Deskriptivne statističke vrijednosti na Skali interpersonalne orijentacije prikazane su u Tablici 1. Uočava se da je kod studenata u prosjeku razvijenija filantropska ($M=38.6$; $SD=8.323$), nego mizantropska orijentacija ($M=17.76$; $SD=8.369$). Distribucija rezultata na dvije subskale značajno odstupa od normalne. Na subskali *Prijateljstvo* distribucija je negativno asimetrična, što znači da su rezultati grupisani na višim vrijednostima. Na subskali *Socijalna izolacija* distribucija je pozitivno asimetrična, odnosno rezultati se grupišu na nižim vrijednostima.

Tablica 1. *Deskriptivne statističke vrijednosti (Skala interpersonalne orijentacije)*

Subskala	Min	Max	M	SD	Sk.	Kurt.	K-S	p
Potreba za ljudima	6	29	18,28	4,406	-0,013	-0,347	.062	.038
Prijateljstvo	5	32	20,32	4,632	-0,317	0,332	.088	.000
Filantropska orijentacija	11	61	38,6	8,323	-0,177	0,113	.053	.200
Nepovjerenje	0	26	10,1	4,884	0,293	0,01	.056	.091
Socijalna izolacija	0	21	7,66	4,48	0,477	-0,115	.090	.000
Mizantropska orijentacija	0	45	17,76	8,369	0,298	-0,265	.057	.083

Analizom varijance (Tablica 2) utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika između studenata i studentica u razvijenosti mizantropske orijentacije ($F=4.772$; $p=.031$). Kako se može vidjeti u Tablici 2, studenti imaju značajno razvijeniju mizantropsku orijentaciju ($M=19.17$; $SD=8.123$) od studentica ($M=16.53$; $SD=8.422$). Također, studenti imaju razvijeniju i filantropsku orijentaciju ($M=39.17$; $SD=7.122$) u odnosu na studentice ($M=38.10$; $SD=9.247$), ali ta razlika nije statistički značajna ($F=.189$; $p=.665$).

Tablica 2. *Interpersonalna orijentacija s obzirom na spol učesnika*

spol		filantropska orijentacija	mizantropska orijentacija
ženski	M	38.10	16.53
	N	118	118
	SD	9.247	8.422
muški	M	39.17	19.17
	N	103	103
	SD	7.122	8.123
ukupno	M	38.60	17.76
	N	221	221
	SD	8.323	8.369

Razvijenost interpersonalne orijentacije s obzirom na ranije iskustvo kolektivnog stanovanja studenata prikazana je u Tablici 3. Utvrđeno je da najrazvijeniju filantropsku orijentaciju, a istovremeno najnižu mizantropsku orijentaciju imaju studenti koji nemaju iskustvo kolektivnog smještaja, a zatim studenti čije je iskustvo pretežno pozitivno. Najnižu filantropsku orijentaciju, a najvišu mizantropsku, imaju studenti čije je iskustvo stanovanja u kolektivnom smještaju sa vršnjacima pretežno loše.

Tablica 3. *Interpersonalna orijentacija s obzirom na ranije iskustvo kolektivnog stanovanja studenata*

		filantropska orijentacija	mizantropska orijentacija
nema iskustvo	M	40.81	15.98
	N	64	64
	SD	8.548	8.462
ima pretežno dobro iskustvo	M	37.76	18.38
	N	153	153
	SD	8.124	8.298
ima pretežno loše iskustvo	M	35.25	22.50
	N	4	4
	SD	6.801	5.260
ukupno	M	38.60	17.76
	N	221	221
	SD	8.323	8.369

Kako bi se ispitalo da li postoji statistički značajna povezanost između interpersonalne orijentacije studenata i njihovog ranijeg iskustva u kolektivnim oblicima stanovanja, izračunat je Spearmanov koeficijent korelacije. Povezanost filantropske orijentacije (uključujući subfaktore potreba za ljudima i prijateljstvo) i ranijeg iskustva prikazana je u Tablici 4.

Tablica 4. *Povezanost filantropske orijentacije studenata i njihovog ranijeg iskustva u kolektivnim oblicima stanovanja*

		potreba za ljudima	prijateljstvo	filantropska orijentacija	iskustvo kolektivnog stanovanja
potreba za ljudima	korelacija	1.000	.683**	.918**	-.139*
	p	.	.000	.000	.039
	N	221	221	221	221
prijateljstvo	korelacija	.683**	1.000	.911**	-.179**
	p	.000	.	.000	.008
	N	221	221	221	221
filantropska orijentacija	korelacija	.918**	.911**	1.000	-.176**
	p	.000	.000	.	.009
	N	221	221	221	221
iskustvo kolektivnog stanovanja	korelacija	-.139*	-.179**	-.176**	1.000
	p	.039	.008	.009	.
	N	221	221	221	221

* p < 0.05

** p < 0.01

Kao što se iz tablice može vidjeti, postoji statistički značajna povezanost između filantropske orijentacije (uključujući i subfaktore potreba za ljudima i prijateljstvo) i ranijeg iskustva studenata u vezi s kolektivnim stanovanjem ($r_s = -.176$; $p = .009$). Dakle, studenti koji imaju pozitivno iskustvo stanovanja u različitim oblicima kolektivnog vršnjačkog stanovanja, u prosjeku imaju značajno razvijeniju filantropsku orijentaciju ($M = 37.76$; $SD = 8.124$) od studenata koji imaju loše iskustvo u ovom obliku stanovanja ($M = 35.25$; $SD = 6.801$).

Povezanost mizantropske orijentacije (uključujući subfaktore nepovjerenje i socijalna izolacija) i ranijeg iskustva prikazana je u Tablici 5.

Tablica 5. *Povezanost mizantropske orijentacije studenata i njihovog ranijeg iskustva u kolektivnim oblicima stanovanja*

		nepovjerenje	socijalna izolacija	mizantropska orijentacija	iskustvo kolektivnog stanovanja
nepovjerenje	korelacija	1.000	.600**	.907**	.140*
	p	.	.000	.000	.037
	N	221	221	221	221
socijalna izolacija	korelacija	.600**	1.000	.874**	.141*
	p	.000	.	.000	.036
	N	221	221	221	221
mizantropska orijentacija	korelacija	.907**	.874**	1.000	.161*
	p	.000	.000	.	.017
	N	221	221	221	221
iskustvo kolektivnog stanovanja	korelacija	.140*	.141*	.161*	1.000
	p	.037	.036	.017	.
	N	221	221	221	221

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

Utvrđeno je da postoji statistički značajna povezanost između mizantropske orijentacije (uključujući subfaktore nepovjerenje i socijalna izolacija) i ranijeg iskustva studenata u vezi sa kolektivnim stanovanjem ($r_s = .161$; $p = .017$). Dakle, studenti koji imaju loše iskustvo stanovanja u različitim oblicima kolektivnog vršnjačkog stanovanja, u prosjeku imaju značajno razvijeniju mizantropsku orijentaciju ($M = 22.50$; $SD = 5.260$) od studenata koji imaju pozitivno iskustvo u ovakvom obliku stanovanja ($M = 18.38$; $SD = 8.298$).

Tablica 6. *Interpersonalna orijentacija s obzirom na motivaciju studenata za stanovanje u studentskom domu*

		filantropska orijentacija	mizantropska orijentacija
odgovara im život s grupom vršnjaka	M	41.50	16.41
	N	46	46
	SD	8.702	8.035
odgovara im iz praktičnih razloga (npr. briga o ishrani)	M	38.43	16.73
	N	99	99
	SD	7.640	7.814
odgovara im jer je finansijski povoljnija opcija	M	37.18	19.55
	N	71	71
	SD	8.868	8.960
roditelji/staratelji su odlučili	M	34.33	23.67
	N	3	3
	SD	2.082	8.083
drugo	M	36.50	27.50
	N	2	2
	SD	2.121	7.778
ukupno	M	38.60	17.76
	N	221	221
	SD	8.323	8.369

Razvijenost interpersonalne orijentacije s obzirom na motivaciju studenata za stanovanje u studentskom domu prikazana je u Tablici 6. Utvrđeno je da najrazvijeniju filantropsku orijentaciju, a najnižu mizantropsku orijentaciju imaju studenti koji kao razlog za stanovanje u studentskom domu navode to što im odgovara život s grupom vršnjaka. Najnižu filantropsku orijentaciju, a najvišu mizantropsku imaju studenti koji se za dom odlučuju jer im se čini da nemaju drugog izbora (odluku su umjesto njih donijeli roditelji/staratelji).

Kako bi se ispitalo da li postoji statistički značajna povezanost između interpersonalne orijentacije studenata i razloga zbog kojih se odlučuju na stanovanje u studentskom domu, izračunat je Spearmanov koeficijent korelacije. Povezanost filantropske orijentacije (uključujući subfaktore potreba za ljudima i prijateljstvo) i razloga za stanovanje u domu prikazana je u Tablici 7.

Tablica 7. *Povezanost filantropske orijentacije studenata i razloga za stanovanje u studentskom domu*

		potreba za ljudima	prijateljstvo	filantropska orijentacija	zašto se odlučuju za dom
potreba za ljudima	korelacija	1.000	.683**	.918**	-.172'
	p	.	.000	.000	.010
	N	221	221	221	221
prijateljstvo	korelacija	.683**	1.000	.911**	-.177**
	p	.000	.	.000	.008
	N	221	221	221	221
filantropska orijentacija	korelacija	.918**	.911**	1.000	-.193**
	p	.000	.000	.	.004
	N	221	221	221	221
zašto se odlučuju za dom	korelacija	-.172'	-.177**	-.193**	1.000
	p	.010	.008	.004	.
	N	221	221	221	221

Kao što se iz tablice može vidjeti, postoji statistički značajna povezanost između filantropske orijentacije (uključujući i subfaktore potreba za ljudima i prijateljstvo) i razloga zbog kojih se studenti odlučuju za stanovanje u studentskom domu ($r_s = -.193$; $p = .004$). Dakle, studenti koji biraju studentski dom jer im odgovara život sa vršnjacima i praktičnost, u prosjeku imaju razvijeniju filantropsku orijentaciju ($M = 41.50$; $SD = 8.702$ i $M = 38.43$; $SD = 7.640$) od onih studenata koji se za dom odlučuju jer im se čini da nemaju drugog izbora, odnosno, odluku o obliku stanovanja umjesto njih su donijeli roditelji ($M = 34.33$; $SD = 2.082$) ili je to finansijski povoljnije ($M = 37.18$; $SD = 8.868$).

Povezanost mizantropske orijentacije (uključujući subfaktore nepovjerenje i socijalna izolacija) i razloga za stanovanje u domu prikazana je u Tablici 8.

Tablica 8. *Povezanost mizantropske orijentacije studenata i razloga za stanovanje u studentskom domu*

		nepovjerenje	socijalna izolacija	mizantropska orijentacija	zašto se odlučuju za dom
nepovjerenje	korelacija	1.000	.600**	.907**	.144*
	p	.	.000	.000	.033
	N	221	221	221	221
socijalna izolacija	korelacija	.600**	1.000	.874**	.187**
	p	.000	.	.000	.005
	N	221	221	221	221
mizantropska orijentacija	korelacija	.907**	.874**	1.000	.180**
	p	.000	.000	.	.007
	N	221	221	221	221
zašto se odlučuju za dom	korelacija	.144*	.187**	.180**	1.000
	p	.033	.005	.007	.
	N	221	221	221	221

* p < 0.05

** p < 0.01

Utvrđeno je da postoji statistički značajna povezanost između mizantropske orijentacije i razloga zbog kojih studenti biraju stanovanje u studentskom domu ($r_s=.180$; $p=.007$). U prosjeku razvijeni su mizantropsku orijentaciju imaju studenti koji nisu imali mogućnost izbora jer su umjesto njih odluku donijeli roditelji/staratelji ($M=23.67$; $SD=8.083$) ili su na odluku najviše utjecali finansijski razlozi ($M=19.55$; $SD=8.960$). Značajno manju mizantropsku orijentaciju imaju studenti koji biraju studentski dom jer im odgovara život sa vršnjacima ($M=16.41$; $SD=8.035$) i praktičnost ($M=16.73$; $SD=7.814$).

Diskusija

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost interpersonalne orijentacije studenata, njihovog ranijeg iskustva u kolektivnom vršnjačkom stanovanju (studentskom/đačkom domu ili internatu) i njihove motivacije za stanovanje u studentskom domu. Istraživanje je pokazalo da većina studenata koji imaju iskustvo stanovanja u internatu, đlačkom ili studentskom domu, ovo iskustvo procjenjuje kao pretežno ugodno. Ovaj podatak je i očekivan, s obzirom na to da su učesnici istraživanja bili studenti koji su i tokom te akademske godine

odlučili živjeti u studentskom domu. Kada govorimo o motivaciji za stanovanje u studentskom domu, ovo istraživanje ukazuje na to da dominiraju praktični razlozi, kao što su organiziran način ishrane i sl. (što ističe 45 % studenata), te finansijska povoljnost (što navodi 32 % studenata). Ipak, nije zanemariv broj onih kojima je osnovni motiv privlačnost zajedničkog života sa vršnjacima (21 %). Kao i dosadašnja istraživanja, i ovo je pokazalo da je kod studenata u prosjeku razvijenija filantropska nego mizantropska orijentacija. Rezultati koje su studenti postigli na Skali interpersonalne orijentacije (Bezinović 2002), slični su rezultatima koji su dobiveni ranije kod tuzlanskih studenata (Efendić-Spahić i Čorluka Čerkez 2014). Rezultati su također u skladu i s ranijim zaključcima da žene imaju pozitivnija vjerovanja o ljudskoj prirodi nego muškarci (Cox 1972, Weller i Benozio 1987, Wrightsman 1991, Ćubela Adorić et al. 2005, prema Tucak Junaković i Ćubela Adorić 2009, Swap i Rubin 1983), što se objašnjava razlikama u procesu socijalizacije (Tucak Junaković i Ćubela Adorić 2009), pa je i ovim istraživanjem potvrđeno je da studenti imaju značajno razvijeniju mizantropsku orijentaciju od studentica.

Kako je i pretpostavljeno, istraživanje je pokazalo da postoji statistički značajna povezanost interpersonalne orijentacije studenata i njihovog ranijeg iskustva u kolektivnom vršnjačkom stanovanju. Preciznije, to znači da studenti koji imaju pretežno ugodno iskustvo stanovanja u različitim oblicima kolektivnog vršnjačkog stanovanja u prosjeku imaju značajno razvijeniju filantropsku orijentaciju, a da studenti koji imaju loše iskustvo stanovanja u različitim oblicima kolektivnog vršnjačkog stanovanja u prosjeku imaju značajno razvijeniju mizantropsku orijentaciju. Ipak, pri tumačenju rezultata koji se odnose na vezu mizantropske orijentacije i iskustva u kolektivnom stanovanju, treba biti obazriv s obzirom na to da je samo 2 % učesnika navelo da imaju pretežno loše iskustvo u ovakvom obliku stanovanja. Neka buduća istraživanja mogla bi dati objašnjenje za pretežno loša iskustva studenata tokom stanovanja u studentskim domovima, te ispitati njihovu povezanost sa različitim ličnim karakteristikama.

Uzimajući u obzir rezultate ovog istraživanja, možemo tvrditi da postoji statistički značajna povezanost između interpersonalne orijentacije i motivacije, odnosno razloga zbog kojih se studenti odlučuju za stanovanje u studentskom domu. Utvrđeno je da najrazvijeniju filantropsku, a najnižu mizantropsku orijentaciju imaju studenti koji kao razlog za stanovanje u studentskom domu

navode to što im odgovara život s grupom vršnjaka. Najnižu filantropsku, a najvišu mizantropsku orijentaciju imaju studenti čiji su roditelji donijeli odluku o obliku stanovanja, ali ove nalaze treba tumačiti s oprezom s obzirom na to da se radi o 1 % uzorka. Zanimljivo je istaknuti da je, suprotno očekivanom, evidentno da i oni studenti koji kao osnovni razlog za stanovanje u studentskom domu navode praktičnost (ne moraju brinuti o ishrani i sl.) također pokazuju razmjerno visoke (iznadprosječne) rezultate na mjerama filantropske orijentacije i razmjerno niske (ispodprosječne) na mjerama mizantropske orijentacije. Stoga se može zaključiti da su preferiranje stanovanja sa vršnjacima i praktičnost povezani s iznadprosječnom filantropskom i ispodprosječnom mizantropskom orijentacijom, a da je percepcija da nema mogućnosti izbora (zbog finansijskih razloga ili odluke roditelja) povezana sa ispodprosječnom filantropskom i iznadprosječnom mizantropskom orijentacijom.

Kako se dimenzije interpersonalne orijentacije vezuju za socijalnu interakciju, navedeno upućuje na potrebu za posebnim praćenjem prilagodbe studenata nižeg socio-ekonomskog statusa jer, prema nalazima ovog istraživanja, njima bi mogla biti od koristi dodatna podrška u adaptaciji na studij i izazove koji su u vezi sa studiranjem. Čini se da bi oni, zbog negativnijih vjerovanja o ljudskoj prirodi, kako sugerišu nalazi ovog istraživanja, mogli biti manje zainteresirani i vješti u ostvarivanju kvalitetnih interpersonalnih odnosa u novom socijalnom kontekstu kakav je studentski dom. Tucak Junaković i Ćubela Adorić (2009) ukazuju na postojanje brojnih rasprava o važnosti bliskih odnosa za psihološku dobrobit pojedinca. Mnoge studije (Brehm 1992, Green i Wildermuth 1993, Iveson-Iveson 1985, Wittenberg i Reis 1986, prema Tucak Junaković i Ćubela Adorić 2009, Klarin 2002) govore o tome da su nezadovoljavajući socijalni odnosi povezani s osjećajem usamljenosti, koji je ionako izraženiji kod adolescenata koji započinju studij (Drake, Sladek i Doane 2016), naročito kod onih koji zbog studija napuštaju roditeljski dom (Lacković-Grgin i Sorić 1995, prema Rukavina 2017). Sve navedeno još više dobiva na značaju kada se uzmu u obzir sve prisutniji *individualizacijski trendovi modernog društva* koje uočava Odak (2008: 204). Brkljačić i Kaliterna Lipovčan (2010) potvrdili su, sukladno ranijim istraživanjima (Haller i Hadler 2006, Kaliterna Lipovčan i Prizmić-Larsen 2006), da je zadovoljstvo odnosima s prijateljima značajan prediktor općeg zadovoljstva životom, te uobičajenog raspoloženja. S druge strane, nedovoljno kvalitetni

interpersonalni odnosi adolescenata sa vršnjacima povezani su sa sniženim raspoloženjem i depresivnim simptomima, te sa konzumiranjem alkohola i delinkventnim aktivnostima (Deković i Raboteg-Šarić 1997).

U nekim narednim istraživanjima sa sarajevskim studentima, interesantno bi bilo ispitati odnos interpersonalne orijentacije sa različitim pokazateljima psihološke prilagodbe. Pri tome bi bilo značajno obratiti pažnju na razlike između studenata koji tek započinju studij i onih koji su na kraju studiranja. S jedne strane, to bi značilo uzeti u obzir neke dosadašnje nalaze u razlikama u interpersonalnoj orijentaciji s obzirom na dob, prema kojima mlađi ljudi imaju negativnija vjerovanja o ljudskoj prirodi u odnosu na starije (Wrightsman 1992, Ćubela Adorić et al. 2005, Ćubela Adorić i Tucak 2006, prema Tucak Junaković i Ćubela Adorić 2009). S druge strane, bilo bi dobro detaljnije ispitati podatke do kojih se došlo u nekim istraživanjima koja ukazuju na to da studenti koji zbog studija mijenjaju mjesto boravka za razliku od početka studija, do kraja studija pokazuju bolju socio-emocionalnu prilagodbu od onih koji ostaju u svojim roditeljskim domovima (Živčić-Bećirević et al. 2007).

Zaključci

Provedeno istraživanje pokazalo je da postoji statistički značajna povezanost interpersonalne orijentacije studenata i njihovog ranijeg iskustva u kolektivnom vršnjačkom stanovanju (studentskom/đačkom domu ili internatu), te njihove motivacije za stanovanje u studentskom domu.

Istraživanje je pokazalo da najrazvijeniju filantropsku orijentaciju, a istovremeno najnižu mizantropsku orijentaciju imaju studenti koji nemaju iskustvo kolektivnog smještaja, a zatim studenti čije je iskustvo pretežno pozitivno. Najnižu filantropsku orijentaciju, a najvišu mizantropsku imaju studenti čije je iskustvo stanovanja u kolektivnom smještaju sa vršnjacima pretežno loše. Nalazi upućuju na važnost osiguravanja systemske podrške studentima u unapređenju interpersonalnih odnosa, kroz edukaciju, savjetovanje i druge oblike psihosocijalnog osnaživanja. To bi omogućilo studentima koji su proživjeli neugodna iskustva u interpersonalnim vršnjačkim relacijama da razvijaju svoje socijalne kompetencije i uče graditi odnose u kojima će uspjevati efikasno zadovoljavati svoje psihološke potrebe i na taj način čuvati i unapređivati svoje mentalno zdravlje.

Također, ovim istraživanjem je potvrđeno da najrazvijeniju filantropsku, a najnižu mizantropsku orijentaciju imaju studenti koji kao razlog za stanovanje u studentskom domu navode to što im odgovara život sa grupom vršnjaka. Najnižu filantropsku, a najvišu mizantropsku orijentaciju imaju studenti koji se za dom odlučuju jer nemaju mnogo izbora, odn. odluku su umjesto njih donijeli roditelji/staratelji ili je na odluku uticala finansijska povoljnost ovog oblika stanovanja. Ovakav nalaz također ukazuje na značaj systemske društvene podrške. S jedne strane, to podrazumijeva već pomenutu podršku kroz savjetovanje i edukaciju koja bi imala za cilj osnaživanje studenata za socijalnu prilagodbu. S druge strane, ovakav zaključak ukazuje na važnost systemskog osiguravanja finansijske podrške studentima (kroz stipendije, povoljne studentske kredite i sl.) kako bi bili spremniji za samostalno donošenje odluke o izboru oblika stanovanja tokom studiranja.

Correlation of Students' Interpersonal Orientation, Experience and Motivation for Living in a Dormitory

Abstract: One of the indicators of psychological adjustment of adolescents is interpersonal orientation (attitudes to generalised others). This paper deals with interpersonal orientation of college students facing specific challenges during studying – living in a dormitory. The aim of the research was to examine the correlation between interpersonal orientation of students, their previous experience in coeval collective accommodation (peer-to-peer housing) and their motivation for living in a dormitory. Scale of interpersonal orientation (Bezinović, 2002), applied to 221 students, at the age of 18 to 28, who came from other towns to Sarajevo to study and who were living in one of dormitories of „Studentski centar” and Foundation for improvement of education and culture „Source of Hope”. Two items are included in the questionnaire to examine the experience of housing in a collective accommodation and motivation for living in a dormitory. The results indicate that there is a statistically significant correlation of interpersonal orientation of the students and their previous experience in coeval collective accommodation, as well as their

motivation for living in a dormitory. Students with developed positive (philanthropic) orientation have predominantly pleasant experience, but students with developed negative (misanthropic) orientation have predominantly unpleasant experience while staying in coeval collective accommodation (peer-to-peer housing). It is proved that students who claim that the main reason for living in a dormitory is living with a peer group, have the highest philanthropic and the lowest misanthropic orientation. Students, who have not had the possibility to choose a place of housing, have the lowest philanthropic and the highest misanthropic orientation.

Key words: interpersonal orientation, adjustment to studies, dormitory, college students.

Literatura:

- Bazerman, C. 2001. Anxiety in Action: Sullivan's Interpersonal Psychiatry as a Supplement to Vygotskian Psychology. *Mind, Culture, and Activity*, 8(2), str. 174-186.
- Bezinović, P. 2002. Skala interpersonalne orijentacije – IO. U: K. Lacković-Grgin, A. Proroković, V. Čubela, Z. Penezić (Ur.), Zbirka psiholoških skala i upitnika (str. 69-72). Zadar: Filozofski fakultet.
- Brkljačić, T. i Kaliterna Lipovčan, Lj. 2010. Zadovoljstvo životom i osjećaj sreće kod studenata. *Suvremena psihologija* 13 (2), str. 189-201.
- Čop, B. 2016. Prikaz knjige Sociološki portret hrvatskih studenata. *Revija za sociologiju* 46 (1), 83–91.
- Deković, M. i Raboteg-Šarić, Z. 1997. Roditeljski odgojni postupci i odnosi adolescenata s vršnjacima. *Društvena istraživanja* 30-31 (4-5), str. 427-445.
- Drake, E. C., Sladek, M. R., Doane, L. D. 2016. Daily Cortisol Activity, Loneliness, and Coping Efficacy in Late Adolescence: A Longitudinal Study of the Transition to College. *International Journal Of Behavioral Development* 40 (4).str. 334-345.
- Efendić-Spahić, T. i Čorluka Čerkez, V. 2014. *Značaj porodičnih interakcija za objašnjenje prilagodbe kod adolescenata*. Igalo: Peta međunarodna konferencija o obrazovanju.
- Forko, M. i Lotar, M. 2012. Izlaganje adolescenata riziku na nagovor vršnjaka - važnost percepcije sebe i drugih. *Kriminologija i socijalna integracija*. 20 (1), str. 1-132.
- Gold, S. i Bacigalupe, G. 1998. Interpersonal and Systemic Theories. In D. Barone, M. Hersen i V. V. Hasselt, ed. *Advanced Personality*. New York: Plenum, pp 57-79.
- Gudan, E. 2008. Karen Horney and Personal Vocation. *The Catholic Social Science Review* 13, str. 117-127.
- Kaliterna Lipovčan, Lj. i Prizmić-Larsen, Z. 2006. What makes Croats happy? Predictors of happiness in representative sample. In A. Delle Fave, ed. *Dimensions of well-being. Research and intervention*. Milano: Franco Angeli, pp 53-59.

- Klarin, M. 2002. *Osjećaj usamljenosti i socijalno ponašanje djece školske dobi u kontekstu socijalne interakcije*. *Ljetopis socijalnog rada*, 9(2), str. 249-258.
- Mascialino, G. 2008. *A Critical Appraisal of Relational Approaches to Psychoanalysis*, doktorska disertacija. The University of Texas at Austin.
- Odak, I. 2008. Prikaz knjige Mladi: problem ili resurs. *Sociologija i prostor*, 46 (2008) 180 (2), 203–208.
- Pastor, I. 2004. *Samopoštovanje djece s obzirom na spol, dob i mjesto stanovanja*, neobjavljen diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Pavićević, M. i Stojilković, S. 2016. Percipirani vaspitni stavovi roditelja kao prediktori interpersonalne orijentacije studenata. *Primenjena psihologija*, 9(3), str. 293-311.
- Rukavina, M. 2017. Tranzicija adolescenata u srednju školu i studij. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 66 (1), str. 107-122.
- Safran, J. D. 1984. Assessing the Cognitive-Interpersonal Cycle. *Cognitive Therapy and Research*, 8(4), str. 333-348.
- Schultz, D. P. Schultz S. E. 2013. *Theories of Personality, Tenth Edition*. Wadsworth: Cengage Learning.
- Swap, W. C. i Rubin, J. Z. 1983. Measurement of interpersonal orientation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), str. 208-219.
- Tucak Junaković, I. i Ćubela Adorić, V. 2009. Odnos bazičnih vjerovanja o ljudskoj prirodi s usamljenošću, preferiranom samoćom i zadovoljstvom socijalnim odnosima u odrasloj dobi. *Psihologijske teme* 18 (1), str. 159-182.
- Živčić-Bećirević, I., Smojver-Ažić, S. i Kandare, A. 1999. Analiza individualnoga savjetodavnog rada u studentskom savjetovališnom centru. *Psihologijske teme*, 8-9, str. 127-134.
- Živčić-Bećirević, I., Smojver-Ažić, S., Kukić, M. i Jasprica, S. 2007. Akademska, socijalna i emocionalna prilagodba na studij s obzirom na spol, godinu studija i promjenu mjesta boravka. *Psihologijske teme* 16(1), str. 121-140.
- Živković, S. i Kočalo, O. 2013. Relacije između osobina ličnosti i interpersonalne orijentacije studenata. U: *Empirijska istraživanja u psihologiji, Zbornik radova sa XIX naučnog skupa*. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 276-280.